

Кондрацька Л.А.

ЕПІСТЕМІЧНА СТРАТЕГІЯ РЕФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ:
СОТЕРІОЛОГІЧНИЙ ДИСКУРС

Відання предметної сутності у галузі фахових знань потребує духовного подвижництва: переорієнтацію майбутньої творчої особистості з віри у всесильність власного інтелекту на осмислення своєї творчої немічності і віру у вищу мудрість та надію (смирненне сподівання) на її допомогу у справі осягнення істини. Механізмом такого «контекстуального рефреймінгу» постає афективно-інтелектуальне подивування величі Божого Творіння. Ця надситуативна активність передбачає формування таких епістемічних характеристик, як інтуїція совісті і здібність до смислового (енергетичного) співбуття з пізнаваною сутністю.

У нашій концепції вони завершують структурний зміст епістемологічної компетентності майбутнього фахівця. Її становлення вимагає застосування когнітивно-корекційної технології, яка реалізує стратегію топології шляху до смислу.

Ця епістемічна стратегія спрямована на розвиток дизайнового мислення, що передбачає не лише освоєння методів абстрагування, апроксимації, смислової репрографії (згортання, узагальнення), метафорично-алегоричної компаративності, еротематичної рефлексії (уміння допитуватись), контекстуального рефреймінгу (зміни вектору смислового аналізу) фахової інформації, її ретро-, про- і трансспективної рефлексії, але й сутнісну видозміну самого суб'єкта пізнання.

Ключові слова: епістемічна стратегія, сотеріологічний дискурс, світоглядна апперцепція, інтуїція со-вісті, когнітивно-корекційна технологія.

УДК 159.9 22.7

Пономаренко Г.О.*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ
СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті обґрунтовано доцільність застосування психолого-педагогічного супроводу як одного з видів педагогічної технології для забезпечення якості професійного розвитку студентів вищих навчальних закладів. Розкрито основні теоретичні аспекти понять «психологічний супровід», «педагогічний супровід», «психолого-педагогічний супровід» та висвітлено погляди науковців на трактування сутності цих категорій. Наголошено на необхідності розроблення цілісної комплексної програми психолого-педагогічного супроводу студентів вищів, яка передбачає проведення організаційно-методичної, науково-дослідницької, діагностичної, профілактичної, розвивальної, консультативної та корекційної роботи.

Ключові слова: педагогічний, психологічний та психолого-педагогічний супровід, принципи педагогіки і психології, професійний розвиток студентів.

Стрімкий розвиток українського суспільства, його науково-технічної та гуманітарної сфер ставить нові завдання перед системою вищої освіти щодо професійної підготовки майбутніх фахівців. Основною метою вищої освіти є формування фахівця-професіонала, який володіє певним обсягом знань, уміє їх застосувати на практиці, здатний глобально мислити, прагне постійно підвищувати свій загальноосвітній рівень, – усе це відображено в державних нормативних документах: Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті, Законі України «Про вищу освіту», Концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір, Національній стратегії розвитку освіти України на 2012–2021 рр.

* Пономаренко Г.О.*

Однією з базових умов, що визначає розв'язання вищезазначеного завдання, є створення у вищому навчальному закладі (ВНЗ) особливого розвивального середовища, простору взаємної підтримки, співпраці та стосунків, спрямованих на проектування студентом власного професійного шляху, запобігання виникненню деструктивних професійно-особистісних явищ, зумовлених низкою причин:

1. *Проблеми адаптації студентів.* З потраплянням у нове середовище і починаючи нову діяльність за відсутності або неспроможності адаптаційних механізмів у студента відбувається перебудова психічних процесів і функцій організму, викликана новим трудовим процесом. З'являються нові емоційні переживання, що проявляються в різних афективних емоційних станах (тривожність, страх, непевність у собі). Студент включається в специфічні соціальні відносини, змінюється ритм його праці, відпочинку, сну, психічних навантажень, що веде до розвитку нервово-психічної напруги, викликає стреси, які мають тенденцію до тривалого, стійкого прояву. Таким чином, стає очевидною необхідність пошуку шляхів активізації педагогічних умов, здатних забезпечити процес адаптації студентів – першокурсників [3; 5; 13].

2. *Недостатня активізація самостійності студентів.* Студенти, які вступили на перший курс ВНЗ, нелегко сприймають зміст і організацію навчального процесу. Це пов'язано також і з тим, що в школі і вдома діти перебувають під постійним контролем батьків, учителів. Студенти не звикли до самоконтролю. Навчання самостійного та відповідального подолання труднощів у своєму особистісному професійному становленні зводиться до урахування потреб особистості в самоорганізації, самовизначенні і саморозвитку. Щоб стати суб'єктом саморозвитку, особистість повинна досягти певного рівня розвитку самосвідомості [4; 12]. Таким чином, цінність самопізнання та саморозвитку особистості в процесі професійної підготовки не викликає сумнівів, але ці процеси у молодій людині під час навчання у ВНЗ потребують підтримки і сприяння [4; 12; 13].

3. *Несформована готовність до професійної діяльності.* Особливого значення в підготовці студентів ВНЗ у сучасних умовах набуває поєднання фундаментальної освіти шляхом глибокого опанування наукових основ професійної діяльності з практичним її засвоєнням у монолітній єдності з формуванням практичних умінь і навичок. Якщо раніше кваліфікацію спеціаліста визначали за рівнем його фахової підготовки, то сьогодні не менш важливим чинником є цілеспрямована готовність до самостійної професійної діяльності. Тому виникають суперечності між потребою студентів підготуватися до вимог сучасного ринку праці і тими реальними можливостями, які надає їм ринок праці у мінливих соціально-економічних умовах. Отже, професійний успіх майбутніх спеціалістів зумовлений їхньою активізацією мотиваційної, змістовно-операційної та рефлексивної складових готовності до професійної діяльності [3; 4; 5; 12].

Таким чином, для самостійного прийняття студентами рішень, адекватних ситуації, для зняття їх перевантажень, попередження невинуватих, а отже і неоптимальних витрат часу і сил у засвоєнні змісту освіти, набуває актуальності реалізація цілеспрямованих психолого-педагогічних впливів із метою оптимізації процесу розвитку студентів.

Метою статті є визначення основних положень психолого-педагогічного супроводу студентів та обґрунтування необхідності його запровадження в сучасних вищих навчальних закладах.

У зв'язку з цим слід зупинитися на характеристиці психологічного та педагогічного змісту супроводу, розкрити їх основні складові та призначення.

Аналіз трактування психолого-педагогічного супроводу різними дослідниками дозволяє встановити існування різних його характеристик. Так, Г. Безюлева

співвідносить «психолого-педагогічний супровід» з процесом «професійної адаптації учнів і студентів» [3].

Є. Александрова відзначає необхідність «організації педагогічного супроводу, заснованого на парадигмі особистісно орієнтованої освіти» і вказує на основні напрямки педагогічного супроводу: аналітико-проектуючий, консультуючий, координуючий, організаційний [1].

Узагальнюючи наявні відомості про педагогічний супровід як науковий і практичний феномен, можна виділити основні сфери його розуміння дослідниками. Більшість із них розуміння педагогічного супроводу трактують як особливий вид взаємодії викладача та студента [1; 7]. Так, С. Чистякова, Ф. Фрумін, С. Поляков під педагогічним супроводом розуміють особливу сферу діяльності педагога, орієнтовану на форми взаємодії зі студентами в навчальному процесі з надання їм підтримки [7].

При розгляді поняття педагогічного супроводу в дослідженнях І. Бега, О. Газмана, Н. Пригової, Н. Михайлової, Г. Строевої, О. Лідерс, А. Локтіонова, А. Ноева головна увага приділяється принципам та умовам його здійснення, навчально-методичному забезпеченню на рівні змісту навчальної діяльності студентів. Головним при цьому стає розробка програми навчальної діяльності, вибір послідовності навчальних дій під час її реалізації, поступовий перехід від керованого навчального процесу до його самостійного функціонування [7].

Психологічний супровід тісно пов'язаний із педагогічним і спрямований на забезпечення гуманізації навчального процесу, підвищення ефективності навчання за рахунок вирішення психологічних проблем студентів.

Для вчорашніх випускників загальноосвітніх навчальних закладів створена в школах психологічна служба відіграла особливу роль у наданні якісної психологічної допомоги. У вищій школі ця система нині не одержала широкого поширення, тому на викладачів покладається відповідальність за набуття студентами навичок, що покращують адаптацію до навчального процесу, розвиток і формування позитивного ставлення до майбутньої спеціальності.

Теоретичні й практичні аспекти психологічного супроводу відображено переважно в роботах сучасних російських (А. Асмолов, М. Бардієр, І. Дубровіна, Т. Зайцева, Е. Зеєр, С. Кривцов, Н. Курєнкова, А. Лідерс, О. Обухова, І. Ромазан, Ю. Слюсарєв та ін.) та вітчизняних учених і практиків (О. Василькова, Т. Галицька, Л. Гречко, М. Гринчук, І. Родигіна, Н. Степанець, Л. Слободенюк та ін.).

У сучасній психології та педагогіці феномен психологічного супроводу розглядається в контексті інноваційних процесів в освіті. Слід зазначити, що більшість дослідників дотримуються позиції особливої значущості психологічного супроводу особистості протягом її фахового навчання. Так, Е. Зеєр психологічний супровід професійного розвитку студентів розглядає як складову професійного становлення особистості, що полягає в психологічній допомозі в подоланні труднощів професійного життя, корекції деструктивних тенденцій розвитку (криз, стагнацій, конфліктів, деформацій), підвищенні адаптованості фахівця до соціально-економічних і технологічних змін, розвитку в нього позитивної професійної перспективи [6].

У дослідженнях Ю. Слюсарєва, Е. Александровської, Н. Курєнкової, Н. Глуханюк та інших психологічний супровід розглядається як комплексний психологічний вплив на особистість, що сприяє її розвитку як суб'єкта діяльності [2; 4; 12]. Так, Ю. Слюсарєв розглядає психологічний супровід як комплексний психологічний вплив на особистість, надзавдання якого є активізація саморозвитку людини [12]. У дослідженнях Н. Глуханюк було встановлено, що рівень особистісного розвитку студента на початкових етапах фахового навчання є джерелом професійного розвитку [4].

У працях О. Казакової, О. Василькова, М. Гринчук, Л. Слободенюк та інших психологічний супровід ототожнюється з комплексними методами і формами навчання та виховання. Психологічний супровід розглядається ними як процес, як цілісна система організаційних, діагностичних, корекційних і профілактичних заходів з обов'язковим урахуванням вікової психології, грамотно спланована робота всіма категоріями учасників навчально-виховного процесу [7; 8; 9; 11]. Л. Слободенюк виділяє головні принципи психологічного супроводу, а саме:

1. Науковості – здійснення діяльності на основі досягнень сучасної науки з використаннями діагностичних методик.
2. Гуманізації – створення сприятливих умов для гармонійного розвитку особистості.
3. Сенситивності – урахування вікової періодизації в розвитку певних видів психічної діяльності.
4. Індивідуального підходу – урахування індивідуальних темпів і напрямків розвитку особистості дитини та педагога.
5. Діяльнісного підходу – вивчення особистості учнів і вчителів у процесі діяльності, узявши за головний показник динаміку розвитку певних якостей особистості.
6. Системності – розгляд явищ у системі психолого-педагогічного процесу та сукупності взаємодій суб'єктів педагогічного процесу.
7. Співробітництва – дорослий (педагог, психолог, батько) і дитина спільно вирішують особисту, навчальну чи життєву ситуацію, в якій опинилася дитина, разом шукають з неї вихід [10; 11].

Узагальнюючи наявні підходи відзначаємо, що психологічний супровід є системою заходів, спрямованих на створення умов для успішного навчання, діяльності та розвитку студентів. Метою такого супроводу виступає формування психологічної компетентності студентів щодо здійснення вибору та подолання труднощів особистого та професійного життя.

Відповідно до статей 21, 22 Закону України «Про освіту», Положення про психологічну службу системи освіти України, затвердженого наказом МОН від 02.07.2009 № 616, зареєстрованого у Мін'юсті 23.07.2009 за № 687/16703), у вітчизняних ВНЗ психологічний супровід професійного розвитку майбутніх фахівців має реалізуватись у межах діяльності психологічної служби і передбачати: сприяння повноцінному розвитку особистості студентів на кожному віковому етапі, створення умов для формування в них мотивації до самовиховання і саморозвитку, забезпечення індивідуального підходу до кожного учасника навчально-виховного процесу на основі його психолого-педагогічного вивчення, профілактику і корекцію відхилень в інтелектуальному і психофізичному розвитку студентів.

Таким чином, психолого-педагогічний супровід професійного розвитку студентів ВНЗ, на наш погляд, за своїм змістом є цілісною системою, що включає психологічні та педагогічні принципи, закономірності протікання навчально-виховного процесу з використанням інтерактивних методів навчання, які активізують особистісний потенціал і самостійність студентів. При цьому враховуються їх психолого-фізіологічні особливості, створюються оптимальні умови для формування готовності до професійної діяльності та розвитку взаємозв'язків у системі стосунків педагога та студента.

Реалізація психолого-педагогічного супроводу студентів можлива лише за наявності цілісної комплексної програми, яка повинна ґрунтуватися на принципах педагогіки і психології та зводитися до проведення організаційно-методичної, науково-дослідницької, діагностичної, профілактичної, розвивальної, консультативної та корекційної роботи. Форми і методи роботи зі студентською молоддю повинні відповідати як потребам суспільства, так і конкретним особливостям особистості

сучасного студента. Вирішенню цих завдань сприятиме створення психологічної служби ВНЗ, яка здійснюватиме психолого-педагогічну підтримку розвитку та збереження здоров'я кожного студента, надаватиме необхідну допомогу з адаптації в інтегроване освітнє середовище, плануватиме свою роботу з урахуванням сучасних тенденцій розвитку вищої освіти.

Література:

1. Александрова Е. А. Педагогическое сопровождение старшеклассников в процессе разработки и реализации индивидуальных образовательных траекторий : автореф. дисс... доктора пед. наук: спец. 13.00.01 / Е. А. Александрова. – Тюмень, 2006. – 42 с.
2. Александровская Э. М. Психологическое сопровождение детей младшего возраста: [учебно-методическое пособие] / Э. М. Александровская, Н. В. Куренкова // Журнал прикладной психологии. – 2001. – Ч. 2., № 1. – С. 41-61.
3. Безюлева Г. В. Психолого-педагогическое сопровождение профессиональной адаптации учащихся и студентов / Г. В. Безюлева. – М. : Изд-во МПСИ, 2008 – 320 с.
4. Глуханюк Н. С. Психология профессионализации педагога : [монография] / Н. С. Глуханюк; Рос. гос. проф.-пед. ун-т. -2-е изд., доп. – Екатеринбург : Издательство РГППУ, 2005. – 260 с.
5. Жилина Л. А. Социально-педагогическое сопровождение студентов-сирот в период адаптации к образовательной среде вуза : автореф. дисс... канд пед наук: спец. 13.00.01 / Л. А. Жилина. – Омск, 2008. – 23 с.
6. Зеер Э. Ф. Психология профессий / Э. Ф. Зеер. – Екатеринбург: Деловая книга, 2003. – 336 с.
7. Система соціального і психолого-педагогічного супроводу дітей пільгових категорій : [навч.-метод. посіб.] / [О. І. Василькова, І. В. Родигіна, М. І. Гринчук та ін.]. – Донецьк : ДонППО, «Витоки», 2006 – 206 с.
8. Слободенюк Л. І. Психологічний супровід профільного навчання / за ред. Л. І. Слободенюк. – Херсон : РПО, 2010. – 147 с.
9. Слободенюк Л. І. Психологічний супровід в умовах інклюзивного навчання / Л. І. Слободенюк // Психолого-педагогічні засади діяльності вчителя : історія, теорія, практика : матеріали ІІ Всеукраїнської науково-методичної конференції (8-9 листопада 2012 р., Херсон) / за ред. В. В. Кузьменка, Н. В. Слюсаренко, І. В. Воскової. – Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2012. – С. 188-195.
10. Слободенюк Л. І. Психологічний супровід навчально-виховного процесу в умовах модернізації освіти / Л. І. Слободенюк // Таврійський вісник освіти. – 2009. – № 2 (1). – С. 257-265.
11. Слободенюк Л. І. Психологічний супровід у школі: мета, завдання, функції / Л. І. Слободенюк // Шкільному психологу. Усе для роботи. – 2009. – № 10. – С. 2-5.
12. Слюсарев Ю. В. Психологическое сопровождение как фактор активизации саморазвития личности: автореф. дисс... канд. психол. наук: спец. 19.00.07 / Ю. В. Слюсарев. – С.-Пб., 1992. – 20 с.
13. Чуднова О. А. Психологическое сопровождение личностно-профессионального самоопределения студентов агроинженерного профиля : автореф. дисс... канд. психол. наук: спец. 19.00.07 / О. А. Чуднова. – Ростов-на-Дону, 2008. – 23 с.

Пономаренко А.А.

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ СОПРОВОЖДЕНИЕ
ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ СТУДЕНТОВ ВУЗОВ**

В статье обоснована целесообразность применения психолого-педагогического сопровождения как одного из видов педагогической технологии для обеспечения качества профессионального развития студентов высших учебных заведений. Раскрыты основные теоретические аспекты понятий «психологическое сопровождение», «педагогическое сопровождение», «психолого-педагогическое сопровождение» и освещены взгляды ученых на трактовку сущности этих категорий. Отмечена необходимость разработки целостной

комплексной программы психолого-педагогического сопровождения студентов вузов, которая предусматривает проведение организационно-методической, научно-исследовательской, диагностической, профилактической, развивающей, консультативной и коррекционной работы.

Ключевые слова: педагогический, психологический и психолого-педагогическое сопровождение, принципы педагогики и психологии, профессиональное развитие студентов.

Ponomarenko A.A.

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL ASSISTANCE OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT
OF STUDENTS OF HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

The article is substantiated the advisability of psychological and pedagogical assistance as one of the types of educational technology to provide quality of professional development of the students of higher educational establishments. The main causes of destructive professional and personal changes, including the adaptation of students, lack of activation of autonomy of students, unformed students' readiness for professional activity are defined. Summarized existing information about pedagogical assistance as the scientific and practical phenomenon. The basic theoretical aspects of the notions «psychological assistance», «pedagogical assistance» «psychological and pedagogical assistance» are disclosed and the views of scientists to the interpretation of the essence of the above categories are highlighted. Emphasized the need to develop an integral and complex program of psychological and pedagogical assistance of students of higher educational establishments, that involves the organizational and methodical, scientific-research, diagnostic, preventive, developing, consultative and corrective works. The necessity of creating psychological services in the higher educational establishments, that will carry out psychological and pedagogical assistance for the development and preservation of the health of each student, will provide the necessary assistance for adaptation in integrated learning environments will plan their work with current trends in higher education, is substantiated.

Key words: pedagogical, psychological and psychological and pedagogical assistance, the principles of pedagogy and psychology, professional development of students.

УДК 378.147

Саєнко Н.В.*

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО САМОПРОЕКТУВАННЯ
ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ

У статті розглянуто поняття самопроекткування і самоактуалізації особистості майбутнього фахівця, виявлено взаємозв'язок між ними. Схарактеризовано умови та технологічний комплекс, що забезпечують готовність до самопроекткування. Підкреслено значення таких якостей майбутнього фахівця, як автономність, самостійність, здібність до саморозвитку. Простежено зв'язок самореалізації і самоактуалізації з акмеологічним підходом, провідною ідеєю якого є досягнення особистістю досконалості. Зауважено на формуванні такої якості особистості, як інтрагенна активність. Визначено шляхи підготовки студентів до особистісної професійної самоактуалізації за допомогою самопроекткування.

Ключові слова: самопроекткування, майбутній фахівець, готовність, особистісний професійний розвиток, самоактуалізація, саморозвиток, самореалізація.

Сучасні публікації часто починаються з розміркувань про те, що сьогодні суспільству потрібні активні ініціативні люди, самостійні, творчі фахівці, здатні постійно удосконалювати свої особистісні та ділові якості. Саме вони можуть адекватно виконувати свої функції, відрізняються високою сприйнятливістю, соціально-

* Саєнко Н.В.*